

สะดุดใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์พระ วันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๕๗

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

เราตั้งสติ เรื่องที่ผ่านไปแล้วก็ผ่านไปแล้ว เอาเรื่องปัจจุบัน ปัจจุบันคือมีร่างกาย กับจิตใจเราในปัจจุบันนี้ ตั้งสติแล้วฟังธรรม สัจธรรมนะ สัจธรรมใครพูดเมื่อไหร่ พูดที่ไหน มันก็เป็นธรรม ถ้าเป็นธรรมนะ แต่ถ้าเป็นกิเลสพูดที่ไหน พูดเมื่อไหร่ พูดเพื่อเห็นแก่ตัว พูดเพื่อเอาชนะคะคานกัน พูดเพื่อให้คนอื่นยอมรับ

แต่ถ้าเป็นธรรมนะ สัจธรรม คุณติ คุณเสียจักจันเรไร มันเป็นธรรมชาติของมัน มันทำเพราะสัญชาตญาณของมัน แต่เสียงของมันจะเป็นฤดูกาล มันไม่ได้ทำเพื่อใคร มันทำด้วยสัญชาตญาณของมันเท่านั้น นี่คือสัจจะของมัน แต่สัจจะของมันเป็นฤดูกาล เป็นเรื่องของสัตว์ เป็นเรื่องของสัญชาตญาณ เป็นเรื่องของเวรของกรรม ของเวรของกรรมเพราะอะไร เพราะมันเกิดไง จักจันมันเกิดเป็นสัตว์

ถ้ามันเป็นคุณงามความดี มันเป็นอริยสัจ มันเป็นความจริง ทำไมมันต้องเกิดเป็นสัตว์ล่ะ ทำไมไม่เกิดเป็นมนุษย์ ทำไมไม่เกิดเป็นคนแล้วมีบุญญาวาสนาทำให้งถึงที่สุดแห่งทุกข์ไป นี่พูดถึงว่าถ้าเป็นสัจธรรม นี่มันเป็นสัจธรรมของโลกไง มันเป็นสมมุติอันหนึ่ง มันเป็นผลของวิญญูะไง

สัจธรรมๆ มันทำของมันโดยสัญชาตญาณของมัน มันไม่ได้ทำเพื่ออวดใคร มันไม่ได้ทำเพื่อประโยชน์กับใคร มันทำแล้วเป็นโทษของมันด้วย เป็นโทษของมันนะ คุณติ ฟันถิ่นที่เขาเอามาเป็นอาหาร ถ้ามันมีอยู่ที่ไหนเขามาจับมันไปทอด มันเป็นอาหารของเขาหมด เพราะอะไร? เพราะมันส่งเสียงให้เขารู้ว่ามันอยู่ที่ไหน เห็นไหม มันกลับเป็นโทษกับมัน แต่ถ้ามันเป็นเรื่องของธรรมชาติ มันเป็นเรื่องสัญชาตญาณ มันเป็นเรื่องสัจธรรมของมันนะ นี่สัจธรรม สัจธรรมของโลกไง

ถ้าสังขารของโลก เราก็มองว่าเป็นคน เรามีการศึกษาไป มีการศึกษาเห็นใหม่ จนลืมตัวตนของตัวเอง ถือถือปฏิบัติมานะว่าตัวเองมีความรู้ความเห็น ว่าตัวเองมีปัญญา แล้วเอาปัญญามาจากไหน ปัญญาอย่างนั้น คุณติ สัจจะตถุญาณของสัตว์มันยังเป็นโทษกับมันได้ แต่ถ้าเราว่าเรามีสติมีปัญญา ปัญญามากน้อยขนาดไหน ปัญญาจนลืมตัวไป จนลืมตัวเพราะมันส่งออกหมดใจ มันส่งออกหมด มันเป็นอย่างไหน

ศึกษาไม่มีวันจบ วิชาชีพของทางโลกศึกษาเท่าไรก็ไม่มีวันจบ ปัญญาทางโลกไม่มีวันจบ แต่ถ้ามันย้อนกลับมา ทวนกระแสกลับมา เห็นใหม่ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้กลับมาที่นี้ มันจะจบในใจของเรา ถ้ามันจบในใจของเราเพราะมันมีหัวใจใช่ไหม ถ้าเรามีหัวใจเรามีความสำนึก เรามีความสำนึก เราเห็นภัยในวัฏสงสาร เราถึงได้มาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระเพราะเหตุใด?

บวชเป็นพระเพราะพระเป็นนักรบ รบกับอะไร รบกับความรู้สึกนึกคิดของตัวเอง รบกับความเป็นกิเลสต้นเหตุความทะยานอยากของตัวเอง เพราะเรามีบุญกุศลเราถึงเห็นโทษในวัฏสงสาร เราถึงได้ทิ้งสถานะของความเป็นฆราวาสแล้วมาบวชเป็นพระ บวชเป็นพระเป็นผู้ที่ประเสริฐ พระคืออะไร เห็นไหม พระคืออะไร พระ นี้สมณสาธูป

สมณสาธูป เห็นไหม บวชมาอุปัชฌาย์ยกเข้าหมู่มาแล้ว ยกเข้าหมู่มาโดยญัตติ จตุตถกรรม ญัตติคือประกาศตน ขอบวช ขอกับอุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์ทดสอบมาโดยกรรมวาจาจารย์ ทดสอบว่าเป็นบุคคลที่ถูกต้องไหม เป็นบุคคลที่ไม่มีพิษมีภัยไหม ยกเข้าหมู่มา นี่ถือว่าเป็นมนุษย์แล้วก็บวชเป็นพระมา บวชเป็นพระมามีธรรมและวินัย

คุณติ อกนิยกิจ ๔ อกนิยกิจ ๔ สิ่งนี้ทำได้หรือสิ่งนี้ทำไม่ได้ สิ่งนี้ทำไม่ได้ ทำไม่ได้เพราะอะไร ทำไม่ได้เพราะว่ามันขาดจากความเป็นพระไป ขาดจากความเป็นพระ เห็นไหม ตาลยอดด้วน แต่ถ้าไม่ขาดจากความเป็นพระละ ไม่ขาดจากความเป็นพระ สิ่งที่ว่าเราเห็นภัยในวัฏสงสาร เราถึงมาบวช ถ้าเราบวชมาแล้วเพราะเรามีสำนึก มีความสำนึก เห็นไหมบวชมา คนที่บวชมาเพื่อศึกษาอยากค้นคว้า บวชมาเพราะจิตมันยังไม่ลงใจ เพราะมันไม่ลงใจมันถึงหาหัวใจของตัวเองไม่เจอ

แต่ถ้าเรามีสามัญสำนึก เราลงใจ เพราะเราเห็นภัยในวัฏสงสารเราถึงมาบวช บวชขึ้นมาเพื่อจะมาประพฤติปฏิบัติ เพื่อจะมาต่อสู้กับตัวเอง เอาอะไรมาต่อสู้ สติ สมาธิ

ปัญญา ถ้าไม่มีสติจะเอาอะไรไปต่อสู้กับมัน จะไปต่อสู้กับใคร ถ้าเรายังมีสามัญสำนึก เพราะมีสามัญสำนึก เห็นไหม คุณิ คนเขามีสามัญสำนึกเขาหลงใจ เขาจะทำงานสิ่งใดเขามี ทุ่มเทกกับงานของเขา ทุ่มเทกกับงานของเขาเพราะอะไร? เพราะเขาคิดว่างานนั้นเป็น ประโยชน์กับเขา งานนั้นเป็นวิชาชีพ เป็นสิ่งที่เขาสร้างอำนาจวาสนาบารมีของเขา เขา ทำงานของเขา นั้นเป็นหน้าที่ของเขา

แต่เพราะเรามีสามัญสำนึกไข้ใหม่ เราสำนึกว่าเราจะประพฤติปฏิบัติ ประพฤติ ปฏิบัติที่ไหน ประพฤติปฏิบัติที่หัวใจ ถ้าเรามีหัวใจไข้ใหม่ เรามีสามัญสำนึก เราจะมี หัวใจ เราจะหาหัวใจของเรา ถ้าหาหัวใจของเราๆ ตั้งสติแล้ว เห็นไหม สติ สมาธิ ปัญญา เป็นสมบัติเป็นอาวุธของเราที่เราจะต่อสู้กับใจของเรา ต่อสู้กับกิเลสในหัวใจของเรา ถ้า ในหัวใจของเรามีกิเลส เห็นไหม ถ้าเรามีสติมีปัญญาเราจะกำหนดคพุทธโธ เราใช้ปัญญา อบรมสมาธิ เราจะทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบมันมีหัวใจ เห็นไหม

ถ้ามันมีหัวใจมันจะสะดุดใจ คำว่า “สะดุดใจ” มันสะดุดความคิดเรา ถ้าเราไม่ สะดุดใจเลย เราไม่มีใจเลย แล้วส่งออกหมดเลย สรรพสิ่งในโลกนี้เราเข้าใจหมด เรารู้ หมด เรารู้เราเข้าใจหมด เรามีปัญญา ของอย่างนี้ใครจะศึกษาไม่ได้ เรารู้ก็ศึกษาได้ เราเป็น ปัญญาชน มันชนคะ ชนคะไปไหน ชนคะกับกิเลสตัดหาคความทะยานอยาก แต่ไม่เจอ ธรรม มันไม่สะดุดใจ ไม่สะดุดใจมันก็ไม่มีสามัญสำนึก ใจมันไม่ย้อนกลับมาสู่ตัว มัน ส่งออก มันส่งออกไปรับรู้ใจ มีการศึกษา มีความเข้าใจ ผ่านโลกมาเยอะเยอะ โลกเข้าใจไป หมด แล้วโลกมันมีอะไรล่ะ

คุณิ คุณจักจั่นสิ มันก็เป็นสัตว์โลก ถึงฤดูกาลของมัน เห็นไหม มันเอาปีกของมันสิ กัน เสียงมันลั่นระงมไปหมดเลย มันก็เก่ง มันก็มีความสามารถ เราได้ยินเสียงมัน มันเป็น เรื่องความไพเราะเพราะเพราะพริ้งไปเลย สัตว์มันยังทำได้ มันก็ว่ามันยอดสัตว์ มันก็ทำของมัน

แล้วเราล่ะ บวชเป็นพระแล้ว มีความรู้มาก มีความเข้าใจมาก เก่งมาก แล้วมีอะไร ต่อ กิ่งงใจ ยิ่งมีความรู้มากถือทิฏฐิมาก มีปัญญามาก มีความเข้าใจมาก เข้าใจมากกิเลสมัน ก็ไสมิ่งออกไปไป กิเลสมันก็เอาปัญญามึงเป็นอาวุธแล้วกลับมาทำลายตัวเองใจ กลับมา ทำลายตัวเองตรงไหน ทำลายทำให้เกิดความสงสัยใจ ทำลายให้เกิดวิตกกังวลใจ ทำลาย ให้เราไปข้างหน้าก็ไม่ได้ ถอยหลังก็ไม่ได้ใจ กลืนไม่เข้า คายไม่ออก จะภาวนาไป

ข้างหน้าก็ไปไม่ได้ จะถอยหลังหรือ ก็เป็นมนุษย์บวชเป็นพระก็อยากจะปฏิบัติ นี่มัน
กลืนไม่เข้าคายไม่ออก นี่ปัญญา!

ปัญญาของกิเลสแล้วไปศึกษามานี้โลกียปัญญา ปัญญาทางโลก ปัญญาทางโลก
เขาแข่งขันกัน มีการศึกษา มีความรู้ แล้วมาอวดกันไง มาคุยกันด้วยขวานไฉ่ ปากไฉ่ ถาก
ถางกันไฉ่ ถากถางคนนั่น ถากถางคนนี่ ด้วยว่ากูมีปัญญาไฉ่ กูผ่านโลกมาเยอะ พวกเอ็งมัน
คนโง่ ไม่รู้สิ่งใดเลย แต่ถ้าเขามีสติเขามีปัญญา เขาฉลาดกว่าเอ็ง เขาฉลาดที่ไหน เขาฉลาด
ที่เขาทันหัวใจของเขา เขาควบคุมหัวใจของเขา แม้แต่โดนแรงเสียดสีจิตใจของเขาก็ไม่ฟู
ไม่แฟบไปกับคำพูดของเอ็ง คำพูดของเอ็งนะ

ธมฺมสากัจฉา เอตมฺมํจลฺมตฺตมํ เวลาสนทนาธรรมเพื่อประโยชน์กับหัวใจ แต่
สนทนาธรรมด้วยหมากัดกัน ด้วยความเอาชนะคะคานกัน มันได้ประโยชน์อะไร ว่ามี
ความรู้ๆ ความรู้ของใคร หนังสือใครก็อ่านได้ ยิ่งทางการวิจัยเขาทำกันได้มากกว่านี้อีก
ถ้าทางวิชาการเขาทำแล้วเอาศาสตราจารย์เขาทำออกมา เขาทำมาทำไม ทำมาเอากระดาษ
แผ่นหนึ่ง แล้วตัวเองได้อะไรมา ก็ได้งั้นๆ อยู่งั้นๆ ยังได้ว่าโลกนี้มีจริงหรือเปล่า นรก
สวรรค์มีจริงหรือเปล่า ตายแล้วไปไหน ก็ยังงั้นๆ อยู่งั้นๆ

เกิดมาเป็นมนุษย์ เหยียบแผ่นดินพระพุทธศาสนา แล้วไม่ได้ประพฤติปฏิบัติ นี่
เหยียบแผ่นดินผิด เกิดมาชาติหนึ่งเกิดมาผิด เกิดมาแล้วไม่ได้ประโยชน์ตามความเป็นจริง
ของสังขาร

สังขารมันคืออะไร สังขารคือที่เราเห็นนี่เห็นภัยในวัฏสงสาร ถ้าเห็นภัยใน
วัฏสงสาร เรามีความรู้สึกนึกคิด มันสะดุดใจ ถ้าสะดุดใจมันเกิดความฉงนสนเท่ห์ ให้
อยากได้คิด ให้ได้คิด ให้ได้ค้นคว้า ให้ได้หาสัจจะความจริง ว่าชีวิตนี้เกิดมาทำไม เกิด
มาแล้วเกิดมาทำไมหากิน เกิดในชาติในตระกูลเกิดมาเพื่อให้ตระกูลของเราเข้มแข็ง
ตระกูลของเราเข้มแข็งก็ตระกูลของเรา

แล้วเราละ ชาติตระกูลมันเป็นชาติตระกูลจากทางโลก จากสาขานุญสาขกรรม แต่
ตัวของเราละ เวลาเรามาบวชเป็นพระ เห็นใหม่ เราบวชพระที่ไหน เวลาบวชพระนี่เถร
วาท เราบวชพระมหายาน เห็นใหม่ ชาติตระกูลไฉ่ เราบวชพระในนิกายใด ในหมู่คณะใด
เราจะได้ชาติตระกูลใด เรามาบวชเถรวาท เราบวชของเรา เราบวชกับอุปัชฌาย์ แล้วเรา

ประกาศตนว่าเราอยากจะประพฤติปฏิบัติ เราเป็นลูกศิษย์ของหลวงปู่เสาร์หลวงปู่มั่นเป็นพระป่า เป็นสายปฏิบัติ ถ้าสายปฏิบัติ เห็นใหม่ ชาตัตระกูล เอ้ ชาตัตระกูลก็เป็นชาติตระกูล

คูลี เวลาเขาเคารพศรัทธา พระปฏิบัติสายหลวงปู่มั่นเป็นพระป่าเคร่งครัดน่าเลื่อมใสศรัทธา ศรัทธาแล้วเขาทำบุญกุศลเขาได้ของเขาไปแล้ว เขาศรัทธาเพราะจิตใจเขาเบิกบาน เขามาทำบุญกุศลของเขา เขาค้อมเอมเปรมปรีดิ์ของเขา ใ้อ้เราเป็นผู้รับไทยทานจากเขา เราเป็นพระภิกษุ เขามาทำบุญกุศลกับเรา ถ้ามาทำบุญกับเราแล้วนี่ เราได้พิจารณาปฏิสังขาโยแล้วฉันแล้ว ฉันเสร็จแล้วล้างบาตรทุกอย่างเก็บหมดแล้ว แล้วหัวใจละ ฉันแล้วมันมีสิ่งใดขึ้นมาละ หัวใจของเรามันเป็นอย่างไรละ เราเป็นนักปฏิบัติ เราจะค้นคว้าในหัวใจของเรา

ลูกศิษย์ของสายหลวงปู่มั่นเป็นผู้ที่เคร่งครัด พอเป็นผู้ที่เคร่งครัดแล้วมันจะกำจัดกิเลสได้หรือเปล่าละ กิเลสของเรา ถ้าสายหลวงปู่มั่นเคร่งครัดกำจัดกิเลสหมดเลย กิเลสในหัวใจต้องหมดไปเลย เราก็ต้องมีความสุขมีความสุขสงบมีสติปัญญาในหัวใจของเรา แล้วมันมีจริงหรือเปล่าละ ถ้ามันมีมันสะดุดใจบ้างใหม่ มันสะดุดตัวเองบ้างใหม่ มันสะดุดสิ่งทีกระทำอยู่ ทำแล้วได้ประโยชน์กับตัวเองได้อะไรบ้างใหม่ ถ้ามันได้อะไรมันจะสะดุดนี้ไง

ถ้าใจมันมี มันมีเพราะอะไร มีเพราะมันมีสามัญญ์สำนึก มีสติมีปัญญา มีสติมีปัญญาเห็นใหม่ มันเริ่มค้นคว้ากลับมาในหัวใจ ค้นคว้าคือทวนกระแส ถ้ามีสติมีปัญญามันจะทวนกระแส ถ้าไม่มีสติปัญญามันจะไหลออกไป มันจะส่งออกไปที่ไหน ส่งไปที่ตำรับตำรา ส่งไปที่ทางวิชาการ ส่งไปที่โลกเขา รู้ กลัวว่าจะตกข่าว กลัวว่าเราจะไม่มีความรู้รอบรู้ไปกับโลกเขา แล้วโลกเขามีความรู้เขาทำอะไร มีความรู้แล้วทำอะไร

ความรู้เป็นวิชาชีพของเขา แล้วเขารู้จักตัวของเขาใหม่ เขารู้จักหัวใจของเขาใหม่ เขารู้วิธีการดับทุกข์ใหม่ เขารู้จักการทำสมาธิภาวนาใหม่ เขารู้อะไร เขารู้นะ เขาศึกษามาศึกษาในสายปฏิบัติ เห็นใหม่ คูลีเราบวชมาเป็นเถรวาท ในเถรวาทเขาก็มีแนวทางการปฏิบัติไปหลายๆ แนวทาง เขาก็ศึกษาตามแนวทางของเขา เขาบอกเขาก็รู้ (หัวเราะ) ก็รู้ทำไมจะไม่รู้ เอ้า ก็วิธีปฏิบัตินี้สติปัญญา ๔ ทำไมจะไม่รู้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ

เจ้าก็สอนไว้หมดแล้ว ทำไมจะไม่รู้ แล้วฉันก็ปฏิบัติมาแล้วทั้งนั้น ฉันมีความรู้ ฉันปฏิบัติ เป็นด้วย แล้วเป็นไงต่อ กี่ว่างๆ ใจ แล้วพูดถึงมรรคผล มรรคผลพูดได้ที่ไหน มรรคผลมัน ก็ต้องไปเอาข้างหน้า พูดถึงมรรคผลมันเป็นการอวดอุตรินะ พูดอย่างนี้มันเป็นการแสดง ตนเป็นอวดอุตริ

ถ้าพูดถึงปฏิบัติใจ มีความรู้มากใจ ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด ความรู้ท่วม หัวนะ แต่สติจริงๆ ก็ไม่รู้จักมัน สมาธิก็ไม่วัดมัน แล้วภาวนามยปัญญาไม่ต้องไปพูดถึง เลย สิ่งที่เกิดขึ้นมันเป็นสัญญาอารมณ์ทั้งนั้น มันเป็นสัญญา มันเป็นสัญญาอารมณ์ มัน เป็นจินตนาการขึ้นมา แล้วสิ่งที่จินตนาการขึ้นมานี้จุดไฟเผาตัวเองใจ สึกขามาก็เอาไฟเข้า มาแล้วก็มาสูมไว้ในหัวใจ แล้วก็เผามันเข้าไป พอเผามันเสร็จแล้วที่ฉันรู้ รู้เพราะอะไร รู้ เพราะมันว่างๆ แล้วทำไงต่อละ

ธมฺมสากจุฉา เอตมฺมงฺกलฺมุตฺตมํ ถ้ามีสังฆกรรมนะ สนทนาธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง ถ้าเป็นมงคลกับชีวิต มันเป็นอย่างนั้นหรือ มงคลชีวิต เห็นไหม ถ้ามันมีใจ มันมีใจก่อนมี สามัญสำนึก ถ้ามีสามัญสำนึกของเรา ถ้าคนมีสามัญสำนึกนะ แล้วเราเป็นสมณสาธูป เรา จะชวนขวย ขวนขวยอะไร

หลวงตาท่านพูดถึงหลวงปู่มั่น หลวงปู่มั่นท่านเป็นพระอะไร หลวงปู่มั่นท่านเป็น พระอรหันต์ หลวงตาอยู่กับหลวงปู่มั่นมา ๘ ปี อยู่ตั้งแต่บ้านโคกหนองผือ ท่านบอกว่า หลวงปู่มั่นนะ เก็บหอมรอมริบ ของสิ่งต่างๆ เก็บหอมรอมริบ ผิดเล็กผิดน้อยท่านจะไม่ ทำทั้งๆ ที่เป็นสติวินัย

คำว่า “สติวินัย” มีสติพร้อม ความผิดพลาดนั้นมันเป็นสัญชาตญาณนั้น เขายกไว้ สติวินัย เดี่ยวจะสวดปาฏิโมกข์ เห็นไหม สมมุขาวินโย ทาทพุโพ สติวินโย ทาทพุโพ สมณะ ๘ สิ่งนี้ถือว่าไม่เป็นอาบัติ ท่านเป็นพระอะไร หลวงปู่มั่นท่านเป็นพระอะไร ท่าน เป็นพระอรหันต์ ท่านเก็บหอมรอมริบ คือสิ่งที่ผิดสิ่งที่ต่างๆ ท่านไม่ทำ แม้แต่เจ็บไข้ได้ ป่วย หลวงตาท่านพูดแล้วน่าสะเทือนใจมาก ท่านเป็นวัณโรค แล้วท่านฉันอาหารไม่ได้ ถึงฉันอาหารไม่ได้นะ อยู่ในเปล หลวงตาท่านให้เณรตัดมะพร้าว เอาน้ำมะพร้าวไปถวาย ท่าน ให้ท่านได้บรรเทาทุกข์บรรเทาธาตุนั้น เวลาเอาไปให้ท่านดื่มในเปล ท่านบอกว่า

“ฉันไม่ได้” หลวงตาก็ถาม “ทำไมจะไม่ได้” ก็ว่าหลวงปู่มันท่านอายุ ๘๐ แล้วป่วย เจ็บไข้ได้ป่วย ไอ้ฉันมันแค่น้ำมะพร้าว น้ำเพื่อให้ธาตุชั้นมันได้บรรเทา ฉันไม่ได้ ทำไมไม่ได้ล่ะ

คูลี ไอ้พวกนั้นตาตำๆ ตาตำๆ คือพวกพระที่อยู่ด้วยกัน ตาตำๆ ก็มีตาคนหนึ่งพระบวชใหม่ยังหนุ่มยังน้อยตาตำๆ ตาตำๆ มันมองอยู่ เห็นไหม เพราะว่าคนที่ไปอยู่อาศัยกับท่านก็หวังพึ่งจากท่านใช่ไหม ถ้าท่านทำอะไรที่เราลงใจ เราก็เคารพบูชา แล้วทุกคนก็หวังใจ พระอรหันต์ต้องถูกต้องดั่งงามทุกอย่างไปหมด ท่านก็ทำของท่านนะ ท่านเก็บหอมรอมริบ สิ่งใดที่ผิดเล็กผิดน้อยท่านจะไม่ทำเลย ท่านเป็นบุคคลเป็นตัวอย่าง

แต่เวลาเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาหลวงตาท่านพูดเอง ท่านเป็นคนอุปัฏฐาก ท่านเอาน้ำมะพร้าวอ่อนจะเข้าไปให้ท่านดื่มก่อนเพล เพราะถือว่าเป็นน้ำ ถ้าเป็นในสัตตมหากาลิกว่าเป็นมหาผล แต่สิ่งจริงๆ ว่านี่เป็นน้ำมะพร้าวให้ท่านบรรเทาทุกข์ ทุกข์จากธาตุชั้น พระอรหันต์ไม่มีทุกข์ในใจ เพราะผู้ปฏิบัติกับผู้ปฏิบัติเขารู้กัน ท่านบอกฉันไม่ได้ ไอ้พวกนั้นตาตำๆ มันมองอยู่ มันไม่มีประโยชน์ ถ้าใครมันจะเอาโทษอย่างนี้ให้มันเอาไป ถ้าใครมันจะมาจับผิด ถ้าใครมันจะมาดูอย่างนั้นให้มันเอาไป คือว่าท่านก็พยายามอ่อนวอน ท่านพยายามหาเหตุหาผลให้หลวงปู่มันท่านได้ดื่มเพื่อบรรเทาธาตุชั้นของท่าน หลวงปู่มันท่านไม่ทำ ท่านไม่ทำ ท่านไม่เอา

นี่ไง สิ่งที่ว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านมีสติปัญญาขนาดนั้น ท่านเก็บหอมรอมริบนี้หลวงตาท่านพูดให้ฟัง ท่านเล่าให้ฟังประจำ เพราะอย่างนี้พวกเราถึงเคารพบูชา บูชา เพราะอะไร เพราะท่านพูดได้แล้วทำได้ ท่านพูดได้ตามศีลตามธรรม พูดได้ตามนั้นจริงๆ แล้วท่านทำได้ด้วย พูดได้และทำได้

แต่เดี๋ยวนี้ เห็นไหม ไอ้พวกที่พูดพล่อยๆ แล้วทำไม่ได้ เวลาพูดๆ ไปสักแต่ว่าพูดแต่มันทำไม่ได้ เวลาผู้ปฏิบัติไปแล้ว พูดได้ทำได้ หนึ่ง พูดได้ทำไม่ได้ หนึ่ง ทั้งพูดก็ไม่ได้ทำก็ไม่ได้ หนึ่ง เห็นไหม มันมี ๔ อย่าง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกประเภทของนักปฏิบัติไว้ทั้งนั้นนะ

แต่หลวงปู่มันท่านพูดได้ แล้วท่านทำ แล้วท่านเป็นคดีตัวอย่างกับเรามาตลอด หลวงตาท่านอุปัฏฐากมาท่านทำเป็นอย่างนั้น เห็นไหม นี่ไง ถ้าอย่างนั้นพวกเราถึงใจ ถ้า

ลงใจมันก็มีกำลังใจ พอมีกำลังใจขึ้นมาหลวงปู่มันท่านทำเป็นตัวอย่าง ท่านให้พวกเราพยายามประพฤติปฏิบัติ ให้ทำความสงบของใจเข้ามา

ถ้ามันมีสามัญสำนึกมันก็จะทำความสงบ ถ้ามันมีความสงบขึ้นมา พอมันมีสิ่งใดที่เป็นสังขารเข้าไปสะกิด มันจะสะดุดๆ สะดุดใจนะ ถ้าสะดุดใจ เห็นไหม คุณติ ถ้าเราคิดอะไรไม่ได้ นี่อวิชชา อวิชชาคือความไม่รู้ รู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือมันไม่รู้เลย นี่ก็อวิชชา แล้วเวลาถ้ามันสะดุด เห็นไหม สังขารขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาฟังธรรมๆ แล้วมันสะดุดที่หัวใจ ใจมันสะดุด ถ้ามันสะดุดขึ้นมามันก็ เออะ! คนเราถ้ามันเออะนี่มันเปลี่ยนโปรแกรมความรู้สึกนึกคิดจากภายใน ถ้ามันมีความสะดุดใจบ้าง เวลาครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่ากร เห็นไหม ท่านบอกว่า ถ้าใครฟังแล้วขนพองสยองเกล้าคือมันสะกิดหัวใจ นี่มันแทงใจดำ

ถ้ามันแทงใจดำมันสะดุดใจ ถ้าสะดุดใจนะ เราจะทำใหม่ ที่ทำกันอยู่เพราะอะไร เพราะมันพอใจ มันพอใจ มันอยากทำ มันทำไปด้วยกิเลสตัณหาความทะยานอยาก แต่ถ้ามันสะดุดใจมันหยุดเลย เหมือนกับเด็กมันทำความผิดพลาดสิ่งใด เวลาพ่อแม่มันบอกหรือผู้ใหญ่บอก มันรู้ว่าถูกหรือผิด มันก็ไม่ทำ มันก็หยุดของมันได้

นี่ก็เหมือนกัน หัวใจที่มันสวอย มันสวาปามของมัน มันสวาปามความรู้สึกนึกคิด มันสวาปามกิเลสตัณหาความทะยานอยาก มันสวาปามเต็มปากเต็มคำของมัน มันไม่สะดุดเลย มันตามไปหมด แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ท่านเทศนาว่ากร ถ้ามันสะดุดใจๆ นี่ให้มันสะดุดใจ เราฟังเทศน์ เราใช้ปัญญาของเรา ถ้ามันสะดุดใจๆ มันทำให้สิ่งที่เราทำอยู่มันวางได้ไง มันวางได้ มันไม่ทำได้

แต่ถ้ามันไม่สะดุดใจนะ มันไม่ใช่ไม่สะดุดใจมาตั้งแต่ต้น มันไม่เชื่อเลย พอว่าไม่เชื่อ ไม่เชื่อ ไม่เชื่อนรกสวรรค์มี ไม่เชื่อนมรรคผลมี ไม่เชื่อสิ่งใดมีเลย มันไม่มีสามัญสำนึก ไม่มีอะไรสะดุดหรือก มันเป็นอากาศธาตุ โยนของขึ้นไปบนอากาศ มันขึ้นไปเดี่ยวมันก็ตก ไม่มีสิ่งใดเป็นผู้รับผิดชอบ ไม่มีสิ่งใดเลย สติปัญญาของเราเป็นแบบนั้น มันไม่มีอะไรเป็นสาระ

บอกว่ามีความรู้มาก มีประสบการณ์มาก มีปัญญามาก รู้มาก ไร้สาระ! ไร้สาระ! มันเป็นเรื่องอากาศธาตุ มันไม่เป็นสาระอะไรเลย แต่ถ้ามันเป็นสาระนะ มันมีสามัญสำนึก

เพราะปฏิสนธิจิต กำเนิด ๔ เกิดในไข่ เกิดในครรภ์ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดในโอปปาติกะ กำเนิด ๔ จิตดวงนี้เป็นผู้พาเกิดในวิภวภูฏะ แล้วเห็นภยันในวิภวสงสาร วิภวสงสารเห็นเพราะอะไร เห็นภยันเพราะว่ามีธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ศึกษาได้ค้นคว้า แล้วเห็นโทษเห็นภัย

แต่คนที่เขามีประเพณีวัฒนธรรมเป็นชาวพุทธ เขาสักแต่จะทำพอเป็นพิธี เขาไม่ได้สำนึกหรืออก เขาไม่สำนึก เขาถึงไม่ค้นคว้าไม่ชวนชวนเหมือนพวกเรา พวกเราเพราะมีสำนึก เราถึงได้ตระสอความเป็นฆราวาส ความเป็นฆราวาส เห็นใหม่ ปากกัดตีนถีบ ทำหน้าที่การงานเพื่อประสบความสำเร็จทางโลก ประสบความสำเร็จทางโลก เขาเียนยอกัน สรรเสริญเียนยอกันว่าใครทำแล้วประสบความสำเร็จมีชื่อเสียงเกียรติศักดิ์เกียรติคุณทางโลก แต่เวลาเขาจะตายเขาคอดกทั้งนั้นแหละ

แต่เราเห็นโทษ เห็นใหม่ เห็นโทษเราจะมาฝึกหัดตั้งแต่ยังหนุ่มยังน้อย ยังหนุ่มน้อย เราบวชมา ร่างกายของเรายังเคลื่อนไหวได้สะดวก เราจะค้นคว้าหาสัจจะความจริงของเราเพราะเรามีสามัญสำนึก เพราะเรามีสามัญสำนึกเราถึงมีการกระทำ ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา นั่นละเราจะเจอใจของเรา เราจะเจอสัจจะความจริงคือธาตุรู้ คือธรรมชาติที่รู้ในใจของเรา เวลาปฏิสนธิจิตมันกำเนิด ๔ เกิดในไข่ เกิดในน้ำคร่ำ เกิดในโอปปาติกะ เกิดในครรภ์ การกำเนิดเกิดในวิภวภูฏะมันก็เวียนไปตามเกิด ความรู้สึกนึกคิดก็เป็นความรู้สึกทางโลก เขาเรียกโลกียะ ไอ้ที่เราคุยกันอยู่นี้ มันเป็นเรื่องวิทยาศาสตร์ โลภียปัญญาทั้งนั้น

โลกียปัญญาคือสูตรสำเร็จ คือสิ่งที่มี สิ่งที่มีแร่ธาตุสารในโลภนี้ อย่างที่ค้นคว้าไปทางวิทยาศาสตร์เขายังค้นคว้ากันอยู่ มันมีของมันอยู่ เพียงแต่เราเข้าไปทดสอบพิสูจน์ว่ามันมีอยู่เท่านั้น ของมันมีของมันอยู่แล้ว พุดถึงโลกียะเรื่องศึกษากันทางโลกเท่านั้นนะ แล้วไม่จบสิ้นด้วย ไปเถอะไม่จบไม่สิ้น

แต่เพราะว่าเรามีสามัญสำนึก เราถึงมีความเชื่อถือศรัทธา เราถึงได้ค้นคว้าถึงได้ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบเข้ามา เห็นใหม่ จิตมันสงบ จิตมันสงบขึ้นมาเรารู้ตัวตนของเรา เราเห็นตัวตนของเรา เราเห็นสิ่งความเป็นจริงของเรา ถ้าเราเห็นสิ่งความเป็นจริงของเรา เห็นใหม่ แล้วมันพึงธรรมชาติมันศึกษาธรรม มันสะดุดใจ ถ้ามันสะดุดใจมัน

จะฝังใจ สิ่งนี้เราจะวาง สิ่งนี้เราจะไม่กระทำ สิ่งที่เราเคยทำเราจะไม่ทำ แล้วเราพยายามทำ สิ่งที่เป็นความจริง

สิ่งที่เป็นคำบริกรรม สิ่งที่เป็นอบรมสมาธิ ทำให้มันเข้มข้นขึ้น ทำให้มันมีความชำนาญมากขึ้น ปฏิบัติบางคราวก็มีความสงบขึ้นมาได้ ปฏิบัติบางคราวมันไม่สงบ ปฏิบัติบางคราวไม่สงบแล้วไม่สงบเปล่านะ กิเลสมันรู้ทันแล้วมันต่อต้าน มันต่อต้าน มันพลิกแพลง มันขุดหลุมพราง มันบอกว่าทำอย่างนี้จะสงบ ไอ้คนที่เขาทำอย่างนั้นนะไม่ใช่ ไอ้คนที่ทำอย่างนั้นไม่ถูก ไอ้ถูกหรือไม่ถูกมันเป็นผลของเขา ไม่ใช่ผลของเรา

ไอ้ผลของเรานั้นคือพันธุกรรม คือจริต ถ้าจริตของเรานั้นตรง ตรงกับความเป็นจริงอันนั้นมันก็สงบลงได้ สงบลงได้ถ้ามันตรงกับอันนั้น แต่กิเลสมันรู้เท่า เห็นไหม เราต้องทำให้เข้มข้นขึ้น กิเลสมันเป็นตัวสอดแทรก สิ่งที่เราประพฤติปฏิบัติแล้วไม่ได้ผล ไม่ใช่สังฆกรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ใช่คุณธรรมอันนั้น จะมาทำสิ่งที่เหนือการที่เราจะหิบบลวยเอาได้ มันไม่ใช่อย่างนั้น มันเป็นเรื่องของกิเลสต่างหาก กิเลสต่างหากมันบิดเบือน กิเลสต่างหากทำให้ไขว้เขว กิเลสต่างหากทำให้เราจินตนาการ กิเลสต่างหากทำให้เราคาดหมายเอา มันไม่เป็นความจริงหรอก

แต่ถ้ามันเป็นความจริง เห็นไหม คุณสิ มัชฌิมาปฏิปทาคือความสมดุล ความสมดุลของมัน ถ้ามันสมดุลของมัน มันต้องเป็นความจริงของมัน เรากำหนดพุทธโศกของเราเราใช้ปัญญาอบรมสมาธิของเราให้มันเป็นความจริงของเราขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงขึ้นมาแล้ว เหตุที่ใครจะคัดค้าน เหตุที่ใครจะมาอ้างอิงว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก อันนั้นมันเป็นกิริยา มันเป็นคำพูดของเขา ไม่เป็นความจริง เพราะหลวงปู่มั่น เวลาหลวงปู่มั่น หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่ท้าวท่านพูดประจำ แต่ท่านพูดเป็นเอกเทศในใจของท่าน แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่งอยู่ตรงหน้าก็ไม่ถาม ถ้ามันเป็นสังฆกรรมมันเป็นความจริง แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่งอยู่ตรงหน้าก็ไม่ถามเรื่องธรรมะเลย เพราะสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้ เราก็ต้องรู้ในใจของเราอย่างนั้นเหมือนกัน

ถ้าไม่รู้อย่างนั้นเหมือนกันมันมีความสงสัย ถ้ามันมีความสงสัยในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเราพูดถึงไปมันขัดมันแย้งกัน ไม่กล้าพูด ไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดง ไม่กล้าแยกแยะว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก แต่ถ้ามันเป็นความจริงนะ ไฟมันก็ให้

ความร้อน น้ำมันก็ให้ความเย็น ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา ถ้าเป็นสัมมาสมาธิมันจะสงบเย็น ถ้าเป็นมิจฉาสมาธิขึ้นมามันสงบเข้ามาแต่มันเป็นมิจฉา มิจฉาเพราะอะไร มิจฉาเพราะขาดสติ มิจฉาเพราะไม่รู้ลึกตัวเอง เห็นไหม ตกวงค์ไป หายไป มันเป็นสมาธิชนิดหนึ่ง แต่เป็นความจริงไหมละ แต่ถ้าเป็นสัมมาสมาธิเพราะมันมีสติมีปัญญาบริหารจัดการมันตลอด ของของเราอยู่กับมือเรา เราจับอยู่จะไปถามใคร หลวงพ่อนี่อะไร หลวงพ่อนี่อะไร แล้วอะไรอยู่ในมือมึง มึงจับอยู่คืออะไร

แต่ถ้าเป็นสัมมาใช่ไหม ชัดเจน เราสู้ เราเห็น เราเป็นคนเริ่มต้นมา เราเป็นคน บริกรรมขึ้นมาเอง เราบริกรรม จิตธรรมชาติมันส่งออกไปไม่มีสามัญสำนึก ไม่รู้สิ่งใดเลย เพราะธรรมชาติของมัน แต่รู้นะ รู้สิรู้แสงรู้เรื่องต่างๆ ไปรู้ข้างนอก รู้นั้นคือสิ่งที่ เป็น สัจจะ สิ่งที่เป็นอารมณ์ไง แต่ธรรมชาติตัวเราไม่รู้ ไม่รู้ รู้แต่เขาคำ รู้แต่เขาสรรเสริญ รู้ โลกธรรม ๘ รู้โดยอายตนะ รู้โดยธรรมชาติของมนุษย์มันรู้อย่างนี้ แล้วก็ว่าสิ่งนี้เป็น ธรรมๆ

แต่เวลากำหนดพุทโธใช้ปัญญาอบรมสมาธิ เวลามันสงบเข้ามามันปล่อยหมด รูป รส กลิ่น เสียงเป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร อยู่นั่น อยู่นั่น จิตอยู่นี่ จิตสงบนี้ แล้วมันสงบอย่างไร ถ้ากูไม่พุทโธเข้ามามันจะสงบไหม ถ้ากูไม่ใช้ปัญญาอบรมสมาธิจะ สงบไหม แล้วสงบเป็นสัมมาด้วย สัมมาเพราะอะไร เพราะกูทำเอง กูบริกรรมเอง เวลา ละเอียดเรารู้ว่ามันละเอียด เวลามันละเอียดจนมันพุทโธไม่ได้เรารู้ อ้อ.. ถ้ามันพุทโธ ไม่ได้ก็คือจิตมันไม่เสวย คือจิตมันไม่รู้ตามรูป รส กลิ่น เสียง จิตไม่รู้เลย จิตมัน เห็นไหม

หลวงตาท่านบอกว่า เวลามันรวมใหญ่มันสักแต่ว่ารู้ สักแต่ว่า แม่แต่จิต กายกับใจ อยู่ด้วยกัน ใจมันไม่รับรู้ร่างกาย มันอาศัยกายนี้อยู่แต่มันไม่รับรู้ร่างกายนี้เลย สักแต่ว่า สักแต่ว่าเพราะมันจะไม่ได้ยิน อายตนะมันไม่สัมผัสเลย ผิวหนังไม่รับรู้สิ่งใดเลย สักแต่ ว่ารู้ ไม่ได้ยินเสียง ตะโกนอยู่กลางหูกี้ไม่ได้ยิน ฟ้าผ่าลงมาก็ไม่ได้ยิน ฟ้าเป็นสมมุติ ฟ้า เป็นเรื่องของโลก เป็นเรื่องของวิญญูะ

จิตเป็นจิตต่างหาก อยู่ของมันโดยอิสระภาพ โดยเป็นอัปนาสมาธิ อัปนาสมาธิ แคสมาธิไม่มีอะไรเลย แคสมาธิ นี้คือสมาธิ ไม่ใช่ปัญญา ไม่ใช่มรรค มันเป็นมรรคก็เป็น มรรคเป็นสัมมาสมาธิ เป็นสมาธิอันหนึ่งของมรรค แต่ยังไม่เกิดคำวิชอบ งานชอบ เพียร

ชอบ มันไม่ชอบธรรมในมรรค แต่มันชอบธรรมในของสมณะ มันชอบธรรมในสมาธิ ถ้ามันทำของมัน มันสงบเข้ามามันจะเป็นอย่างนี้ ถ้าเป็นอย่างนี้ใครเป็นคนทำ เราทำเอง เห็นไหม เราทำเอง เราทำเองเรารู้อเอง เราจะสะดุดใหม่ มันราบรื่น มันราบรื่น เห็นไหม ศิลสมาธิ แล้วมีครูบาอาจารย์ท่านออกฝึกหัดใช้ปัญญา เพราะเป็นสมาธิแล้วสมาธิสูงสุดมันเป็นอย่างนี้ ขณิกสมาธิ อุچارสมาธิ อปัณาสสมาธิ นี่คืออปัณาสสมาธิ นี่รวมใหญ่มันเป็นแบบนี้ รวมใหญ่ของสมาธินะ แต่ไม่ใช่รวมใหญ่แบบสภิกาคามี

สภิกาคามีเวลาใช้ปัญญาไปแล้ว เวลามันพิจารณาไปแล้วมันขาดหมด! โลกนี้ราบหมดเลย! ไม่มีสิ่งใดเลย นั่นก็รวมใหญ่อีกเหมือนกัน แต่รวมใหญ่พร้อมกับคลาย กามราคะปฏิฆะอ่อนลง สังโยชน์ ๓ ตัวได้สละทิ้งไปแล้ว พิจารณาไปแล้วมันปล่อยวาง เห็นไหม มันแตกต่างกันขั้นของสมาธินี้ ขณิกสมาธิ อุچارสมาธิ อปัณาสสมาธิ ความว่างของโศคาบัน ความว่างของสภิกา ความว่างของพระอนาคา แล้วความว่างของพระอรหันต์ละ ความว่างที่แตกต่างมันแตกต่างอย่างไร รู้ได้อย่างไร ถ้ารู้ได้อย่างไร ธรรมสภาจจุณา เอตมมุงคลมุตตม

เรามีครูบาอาจารย์ หลวงเสาร์หลวงปู่มั่นท่านคุยกันมันตรวจสอบกัน แล้วหลวงปู่มั่นเวลาท่านพูด พูดกับหลวงตามานะ หมู่มณะจำไว้นะ หลวงปู่ขาวได้สนทนาธรรมกับเราแล้ว หลวงปู่คำดีได้สนทนาธรรมกับเราแล้ว หลวงปู่พรหม ธรรมสภาจจุณา ลองได้คุยกัน ลองได้วัดคุณธรรมกันในหัวใจ มันจะรู้ คนที่คุณธรรมที่มันแตกต่างกัน มันต้องขัดแย้งกันแน่นอน คนที่คุณธรรมมันเสมอกันมันรู้เท่ากัน มันจะขัดแย้งกันได้อย่างไร

เห็นไหม ธรรมสภาจจุณา เอตมมุงคลมุตตม ทั้งทางวิชาการทั้งพระไตรปิฎกก็เรื่องหนึ่ง ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติแล้ว ธรรมสภาจจุณา ได้ตรวจสอบกันก็อีกเรื่องหนึ่ง เวลาครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติ เวลาคนที่ปฏิบัติยังไม่ได้ อย่างเราปฏิบัติยังไม่เป็นขึ้นมา เราก็มีความสงสัย เราก็มีปัญหาทางโลกทั้งนั้น เราสนทนากับท่านเราก็มีความกลางแกลงใจทั้งนั้น แต่พอเราปฏิบัติไปแล้วเป็นความจริงขึ้นมาแล้ว เรากลางแกลงใจเพราะเรายังปฏิบัติไม่รู้จริง เพราะมันไม่รู้จริงมันถึงสงสัย พอเราปฏิบัติได้จริง ความจริงกับกลางแกลงใจนั้นก็ต้องทิ้งไป เพราะเราปฏิบัติได้จริงแล้วความจริงมันเป็นแบบนี้ รสชาติเป็นแบบนี้ รสของธรรมชนะรสทั้งปวง มันเป็นแบบนี้ รสความสงสัย สิ่งที่มีมันวิตกกังวลที่สงสัยเราก็ต้องสลัดทิ้งไปเป็นธรรมดา ถ้าธรรมดาสั่งที่ความสงสัยกับความจริงในใจเรามันก็จะแจ้งใน

หัวใจแล้ว แล้ว ทุมมสากจณา กับครูบาอาจารย์อีก เทียบชั้นกันอีก โอ้ มันชัดเจน มันชัดเจนเป็นชั้นๆ ขึ้นไป ถ้าครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติแล้วท่านรู้จริงเหมือนกัน เห็นใหม่ ทุมมสากจณา เอตมมมงคลมุตตม

แต่ไม่ใช่หมากัดกัน หมากัดกันมันอวดว่ามันมีความรู้ มันอวดว่ามันศึกษามาก มันอวดว่ามันรู้มาก แล้วมันก็ยังสงสัย มันสงสัยในใจของมันแล้ว นี่ความสงสัย นี่หมามัน กัดกันใจแล้วนะ แล้วไปกัดคนอื่นอีก ออกจะไปกัดคนนู้น ออกจะไปกัดคนนี่ มันไม่ใช่จะความจริง ถ้าเป็นสัจจะความจริงนะ ผู้ใดปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม จะมีคุณธรรมในหัวใจนั้น

เราออกมาประพฤติปฏิบัติกัน เราก็มีเป้าหมายเอาความจริง ความจริงที่เรา แสวงหานี้มันอยู่ที่ความเพียรชอบ ความเพียร ความวิริยะ ความอดุสาหะ ถ้าความเพียร ความวิริยะความอดุสาหะมันมาจากข้อวัตร มาจากสิ่งที่เราอาศัยมัน เห็นใหม่ นกยังมีรัง มีรัง เราก็ต้องมีวัดมีอารามเป็นที่อาศัย สิ่งที่อาศัยจะมีข้อวัตร มีปฏิบัติ มีการรับผิชอบ มีการดูแล เขาดูกันตรงนั้น

นี่คุณภาพของคน ความรับผิชอบ ถ้าจิตมันมีความรับผิชอบมีคุณภาพ มันจะเข้ามาสู่ใจของมันไง ถ้าจิตมันไม่มีความรับผิชอบมันทิ้งๆ ขว้างๆ แล้วเอ็งจะภาวนา เหรอ คนอย่างนี้นักภาวนานะ สติอย่างนี้เอ็งจะเอาใจเอ็งไว้อยู่นะ มันเป็นไปได้! เอวัง